

Posudek školitele

Neonacismus v pozdně socialistickém Československu: aktéři, ideologie, vývoj.

Michael POLÁK

Bakalářská práce

Ústav hospodářských a sociálních dějin FF UK, Praha 2014, 78 stran

Ačkoli neonacismus nepatřil k masovým hnutím 80. let, byl jedním nejzajímavějších úkazů ideologických proměn v pozdně socialistickém Československu. Jako jedna z ideologických alternativ vůči komunistické doktríně nabízel možnost jednak pojmenovat nebo vyostřit řadu motivů, které marxismus-leninismus nedovolil vyjádřit a propagovat, jednak se vymezit vůči oficiální mocenské a ideologické praxi. Rasismus, bezpodmínečná poslušnost nebo kult násilí patřily k životnímu světu (některých) lidí v pozdním socialismu a právě neonacistické motivy se v některých případech stávaly pro aktéry stále atraktivnějšími jako jedna z forem protestu.

Asi nejvýraznějším přínosem Polákovy práce bylo zjištění, že neonacismus nepředstavoval hnutí, které by vykazovalo specifickou jednotu, a to ani po stránce sociální ani ideologické. Jednotlivé skupiny byly roztříštěné (a neměly mezi sebou vzájemné vazby) a s jednotlivými motivy (rasovou nadřazeností, poslušností apod.) nakládaly značně nahodile. Pokud se k tomu připojily – v případě FATRY – známky recese, mohou nám nejspíš sloužit jako dodatečný doklad pro značnou heterogenitu neonacistického prostředí (lze-li vůbec o specifickém neonacistickém prostředí hovořit).

Dalším zjištěním, které pan Michael Polák svou prací vnáší do diskuse o pozdním socialismu, je skutečnost, že většina aktérů během vyšetřování nepovažovala jeden z hlavních motivů pro atraktivnost neonacistických symbolů, totiž představy o méněcennosti Romů, za něco zvláštního či problematického. Z výpovědí zúčastněných i dostupných posudků vyplývá, že jakási představa o civilizačním poslání bílé většiny vůči romské menšině byla sdílenou zkušeností a nepředstavovala klíčový prvek v represi neonacistických skupin. Naopak, nejvíce těmto skupinám asi „uškodila“ jejich kritika Sovětského svazu (a to jak v aktuální době, například v kritice M. S. Gorbačova, tak ve vztahu k sovětskému hrdinství ve druhé světové válce), kritika Komunistické strany Československa nebo jejich představitelů.

Třetí motiv, který bych na Polákově práci vyzvedl, je skutečnost, že zatím nejpodrobněji zpracovat dvě ze tří neonacistických skupin v 80. letech – FATRU a National Sudeten Union. Vyšetřovací spisy ABS mu poskytly pro dané dvě skupiny dostatek materiálu, aby mohl

rekonstruovat jemné předivo vztahů ve skupině, vnitřní hierarchie a jejich vývoj, i chování lidí tváří v tvář státní represí.

A konečně, za čtvrté, bych zmínil skutečnost, že pan Polák realizoval část svého bakalářského studia v zahraničí, odkud načerpal důležité podněty – na úrovni sekundární literatury i diskusí nad těmito texty v seminářích. Považuji za důležité, když student bakalářského studia zasadí své bádání do evropského badatelského kontextu, o němž má nejen dostatek informací (tedy že „má načteno“), ale dokáže se v něm i orientovat (tedy že ví, co je „důležité“ a proč).

Pokud bych z perspektivy školitele vznesl kritické podněty nebo námitky vůči předloženému textu, týkaly by se nejspíš způsobu zpracování. V průběhu zpracovávání mě lehce překvapilo, že Michal Polák postupuje přeci jen trochu „epičtěji“, než jsem předpokládal. Podle mých očekávání se detailní analýza jednotlivých skupin, vzájemných vztahů i vývoje jednotlivých neonacistických symbolů, mohla propojit s pokusem o analýzu diskursu, která by ukázala (nebo alespoň naznačila), proč byly pro dané aktéry atraktivní zrovna neonacistické motivy a nikoliv třeba monarchistické či ještě další. Až v závěrečné fázi Polákovy práce na tématu jsem si uvědomil, že je to nejspíš nárok, který přeci jen přesahuje nároky kladené na tento typ kvalifikační práce, proto jsem na autora nakonec nenaléhal, aby tam tyto pokusy doplňoval.

Za druhé je pak obrovská škoda, že autor neměl k dispozici materiály brněnské skupiny Totenkopf (o níž referuje pouze z existující literatury); obraz o neonacistickém hnutí by taková analýza doplnila o jeho ideologicky asi nejvyprofilovanější příklad. Opět, asi se zde nejedná v přísném slova smyslu o „deficit“ autorova badatelského a intelektuálního výkonu (neboť vychází spíše z toho, co bylo možné získat a co nikoliv), proto si dovoluji tento motiv použít spíše jako podnět pro další bádání na tomto důležitém poli výzkumu.

Na pozadí výše napsaného bakalářskou práci pana Michala Poláka doporučuji k úspěšné obhajobě. Její hodnocení vidím v rozmezí *výborně* a *velmi dobře*, a to v návaznosti na autorův výkon při obhajobě.

V Praze, dne 1. září 2014

Doc. PhDr. Michal P u l l m a n n , Ph.D.